

WAGNERIANA CATALANA N° 22 ANY 2005, secció: Personatges Secundaris

TEMA 3. OBRES: 3.9. PARSIFAL

TÍTOL: **TITUREL, o LA VEU DE LA CONSCIÈNCIA**

AUTOR: *Juan Carlos Juárez*

Voler parlar del personatge de **Titurel** en aquest apartat de la nostra revista dedicat als "secundaris" és gairebé una incongruència. Si és cert que el Mestre en les seves obres mai té un personatge superflu o que es pugi suprimir sense causar un perjudici en el desenvolupament del drama, en el cas de **Titurel**, aquesta particularitat es dona en grau màxim. Tal es la importància d'aquest paper en la correcta interpretació del "Parsifal". Parlar doncs de **Titurel** es parlar de l'home sublim: elegit personalment per Déu pel compliment de la seva obra vers els homes.

Així ens parla **Gurnemanz** quan ho explica als joves escuders que li demanen l'explicació del dolors d'**Amfortas** i del poder de **Klingsor**: "A **Titurel**, l'heroi piadós, quan l'astut poder dels enemics amenaçava el regne de la veritable fe, ens el presentaren una vegada, en nom solemne i sagrat, els benaventurats missatgers del Redemptor. El vas sagrat, on Déu begué en l'últim sopar, la santa copa que va recollir la seva divina sang quan estava en la creu, així com la llança que la vessà; aquestes augustes relíquies entre les més miraculoses, les varen donar al nostre Rei per tal que les custodiés. Aquest va erigir a tal efecte un temple. (...) Sols als homes purs els és donat d'aplegar els germans que, fortificats per les miraculoses virtuts del Grial, atenen les més elevades obres de salvació".

Veiem doncs, que **Titurel**, essent un "secundari" per les seves reduïdes intervencions en l'obra (només quatre frases en el primer acte, en una obra que supera les quatre hores i mitja), té una importància capital en el desenvolupament del drama com mostrarem a continuació. La seva importància no ve donada per les seves intervencions, sinó per la seva constant presència diguem "espiritual", en els moments més importants de l'obra.

Faig aquí un parèntesi per comentar que dono per suposat que el lector coneix el desenvolupament de l'obra, ja que explicar-la aquí amb tots els detalls excedeix l'abast d'aquest article. Em limitaré a intentar mostrar aquesta importància "espiritual" de **Titurel** en el drama.

En el relat d'**Amfortas** expressat anteriorment, també s'ens parla de què "**Titurel**, agobiat pel pes dels anys, va confiar el poder al seu fill **Amfortas**". I aquí és on comença de veritat la història que Wagner ens vol contar, centrada en el binomi **Amfortas/Parsifal**, però amb

l'ombra de **Titirel** planejant contínuament.

En els moments àlgids de l'obra, quan les intervencions dels protagonistes volen assolir el cim de l'explicació, ens parlen sempre de **Titirel**, com la culminació dels valors que ens volen mostrar, sobre tot en el segon i tercer acte, quan el nostre personatge ja no intervé directament en l'obra.

Abans, però, de mostrar això, veiem com es desenvolupa la seva única intervenció en el primer acte.

Una vegada **Parsifal** i **Amfortas** arriben a

l'interior del temple de Monsalvat, Wagner ens diu que “desde l'extrem del fons, d'un nínxol de sostre de volta que es troba darrera del llit d'**Amfortas**, surt, com d'un sepulcre, la veu de l'ancià **Titirel**”. Observem com **Titirel**, ni tan solament se'ns mostra en escena, només sentim la seva veu:

“**Amfortas**, fill meu! Oficiaràs? (Silenci) Puc encara reveure el sant Grial i viure? (Silenci) Hauré de morir sense que m'empari el Salvador?”

Després de la desesperació i la negativa d'**Amfortas** a oficiar el sagrat acte, **Titirel** diu: “Per la gràcia del Redemptor, jo visc dins la tomba; però sóc feble per servir-lo: purga el teu pecat al seu servei! Mostreu el Grial!”

Amfortas explica el seu sofriment i els motius de la seva negativa. Allò que és motiu de goig per els cavallers, és motiu de sofriment per a ell. El seu desig és trobar la mort com a únic remei possible al seu estat.

Titirel ordena novament “Mostreu el Grial!” i una vegada **Amfortas** inicia la benedicció del calze fent el senyal de la creu, davant el resplendor que omple la sala, **Titirel** exclama: “Oh santa delícia! Quan brillant s'ens presenta avui el Senyor!”.

Aquestes són les úniques intervencions de **Titirel** en tota l'obra. Fins aquí l'home de carn ha intervingut. Amb la seva presència obliga **Amfortas** i els cavallers a complir la seva sagrada missió. Veiem a continuació com el seu esperit omple las paraules i els actes dels personatges que intervenen en l'obra.

Una vegada el primer acte ha conclòs, ens trobem, en el segon acte, en els dominis de **Klingsor**, en les mateixes muntanyes en què ha succeït l'acte anterior, però en la seva vessant meridional, en un lloc de l'Espanya àrab.

En aquest segon acte, només se sent l'ombra de **Titirel** en les paraules que **Klingsor** menciona quan parla amb **Kundry**, i li explica els motius de la seva venjança: “En altres temps, l'orgullós devot, fort en la seva santedat, em va menysprear lluny de si, però alhora la

seva raça ha caigut en el meu poder". Veiem que tot es redueix a això: **Titirel** no el va acceptar com a cavaller del Grial, llavors va veure que els seus sentiments no eren purs, i com que **Klingsor** no pogué mai vèncer **Titirel** en la seva santedat, es venjà amb el seu fill esperant així que el Grial arribés algun jorn a las seves mateixes mans. Veiem com en el moment àlgid de les paraules de **Klingsor**, l'ombra de **Titirel** resta al seu costat, l'home que, amb la seva santedat, custodiava fidelment el regal diví.

El segon acte finalitza, com sabem, amb la victòria de **Parsifal** sobre el regne maligne de **Klingsor**. Una vegada recuperada la llança i destruït el món màgic fent el senyal de la creu, **Parsifal** inicia el camí de retorn a Monsalvat. Però, què ha passat mentrestant en el regne dels cavallers del Grial?

Wagner no dóna cap indicació sobre el temps transcorregut entre el segon i el tercer acte. Solament sabem que **Gurnemanz** apareix "molt envellit" al costat d'una cabanya d'ermità, en mig d'una exuberant primavera.

Després que **Parsifal** ha aparegut en escena i ha fet el relat "de la maledicció que l'ha fet errar sense trobar mai el camí, exceptuant el de l'error i el patiment", **Gurnemanz** conta en una llarga intervenció, el què ha passat durant el jorn en què va restar en els dominis del Grial: de com el dol i la tristessa van augmentar fins la més extrema misèria, les negatives d'**Amfortas** a exercir el seu diví ofici, la manca d'aliment espiritual del Grial que merma, d'aquesta manera, la força dels cavallers... i finalitza el seu trist relat amb el més greu que podia succeir: "**Titirel**, el meu sant heroi, a qui no va consolar la visió del Grial, va morir... com tots els altres homes!". És molt important que **Gurnemanz** finalitzi el seu relat amb aquestes paraules. És la confirmació de la importància del primer rei del Grial, el summum de disorts que assetgen els cavallers: la mort "com tots els homes" de **Titirel**. Què vol dir Wagner amb aquestes paraules "com tots el homes"? Vol dir que quan un home mor i el seu record roman viu és com si no hagués mort mai, en canvi, quan un home mor en el record dels seus, es quan veritablement ha mort. **Titirel** vivia en esperit (ja que el seu cos era dintre de la sepultura) per la gràcia del Grial, i reconfortava i obligava amb la seva única pre-sència espiritual, els cavallers (i sobre tot, **Amfortas**) perquè complissin amb la seva sagrada missió. Quan **Amfortas** es nega definitivament a oficiar com és el seu deure, **Titirel** mor definitivament "com tots el homes" i la seva reconfortant presència és negada essent la més terrible conseqüència de la negativa d'**Amfortas**.

Davant el relat d'aquests fets, **Parsifal**, ens diu Wagner, mostra "gran dolor" inclús quasi arriba a caure desmaiada. Ja sabem què succeeix a continuació: la benedicció de **Parsifal** com a nou

rei del Grial, l'inici de las seves funcions batejant **Kundry** i la culminació d'aquesta emotiva escena amb "els Encants del Divendres Sant". Llavors les campanes interrompen aquesta emotiva escena. S'ajorna la culminació de l'obra. Ens n'anem al temple de Monsalvat per assistir al funeral de **Titirel**.

Una vegada en l'interior del temple contemplem, acompanyada d'una admirable marxa fúnebre, la desfilada de dos seguicis fúnebres, l'un portant el Grial i **Amfortas**, i un altre amb el fèretre de **Titirel**. La interpel·lació "in crescendo" d'aquests dos seguicis, juntament amb la música cada vegada més forta, són d'un efecte dramàtic grandios. El diàleg musical i vocal ens mostra definitivament la importància de **Titirel**: "Aquest fúnebre féretre tanca l'heroi i oculta la força divina; és aquell a qui Déu mateix custodiava; portem **Titirel**".

Novament i davant la darrera negativa d'**Amfortas** a iniciar la consagració del Grial, els cavallers alcen la mortalla. Wagner ens diu: "Davant la vista del cadàver de **Titirel**, tots exhaleu un crit vehement de dolor".

Novament s'ha arribat al climax del dramatisme: **Titirel** segueix estant aleshores present en cos i ànima entre els seus cavallers, i el terrible drama que se'ns presenta quan **Amfortas**, a la vista del cos del seu pare, incita els seus germans a fer-lo morir i acabar el seu turment, solament pot finalitzar quan **Parsifal**, situat inad-vertidament entre els cavallers, s'adelanta i tocant amb la llança sagrada el costat d'**Amfortas** cura la seva ferida, ordena que es descobreixi el Grial, i oficia ell com a nou rei de la comunitat. La música ens eleva a les altures; mentrestant en l'escena "**Parsifal** s'agenolla davant el Grial i prega en silenci. El Grial resplendeix i una llum vivíssima s'exten sobre tots els presents. **Titirel**, que reviu en aquell instant, s'alça del seu taüt i els beneeix. De dalt del temple descendeix una coloma blanca que es para a sobre del cap de **Parsifal**".

És possible que la frase "**Titirel**, que reviu en aquell instant, s'alça del seu taüt i els beneeix" pot demanar l'atenció del lector; també entre els membres de l'Associació és objecte d'algunes controvèrsies. Aquesta frase apareix en algunes traduccions antigues de les obres de Wagner, però conforme va avançant el temps, és suprimida dels llibrets. Com que el treball d'investigació al respecte encara no ha conclós, simplement ens limitem a posar la frase tal i com apareix en les traduccions més antigues. No cal dir que això no s'ha vist mai representat en escena, però per altra banda ens atrevim a dir que potser que **Titirel** ressuscita en un aspecte "simbòlic", és a dir, la seva presència, quan el Grial torna a il·luminar els Cavallers, es fa novament patent. D'aquesta manera, el "secundari" **Titirel** torna a ser "la veu de la consciència" dels Cavallers del Grial.

NOTA: Quan Wagner es refereix a *Amfortas* com el fill de ***Tituel***, no es refereix evidentment al seu fill carnal sinó a un dels seus numerosos fills espirituals. És un error molt freqüent interpretar això com si els cavallers del Grial tinguessin relacions matrimonials. Observeu que els escuders es dirigeixen a ***Gurnemanz*** com “pare” sense que això signifiqui que tots els escuders siguin fills seus. El mateix greu error es manifesta quan algunes persones interpreten que Lohengrin és un fill carnal de ***Parsifal***. Ens trobem aquí davant del mateix cas. ***Lohengrin*** es refereix a ***Parsifal*** com al seu pare espiritual